

ЮР. ПИТАННЯ

СОМЕВАСК «МІЖНАРОДНОГО ПРАВА» І РОЗДВОЄННЯ «ПРАВА» І «ПРАВознавства»

До якого напрямку зараз належить спеціальність «міжнародне право»: «міжнародні відносини» чи «право» або «правознавство»? На це запитання наразі чинні нормативні акти однозначної відповіді не дають. Згідно з одним документом спеціальність відносять до напрямку «міжнародні відносини» (0304) (Цей документ – «Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», затверджений постановою КМУ від 24.05.1997 р. № 507).

Водночас, ані напрямку «міжнародне право», ані спеціальності «міжнародне право» не передбачено в «Переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра», затвердженому постановою КМУ від 13.12.2006 р. № 1719 (зі змінами і доповненнями).

Узгаданому Переліку передбачається два нові «напрями підготовки» – «право» («код напрямку підготовки» ОКР «бакалавр» – 6.030401) і «правознавство» (6.030402). З цього можна зробити логічне припущення, що «міжнародне право» знаходиться тепер під грифом або «права» або «правознавства». Проте залишається й питання про те, яка буде різниця між цими двома поняттями у редакції МОН України.

ЮР. ГУМОР

■ Розмовляють два викладачі біля деканату:

– От якщо я на іспиті поставлю хоч одну четвірку, мене ціла група на руках носить буде!

– А якщо я на іспиті поставлю хоча б одну трійку, то мене ціла група буде носити на руках!

Повз них проходить декан. Підключається до розмови:

– А якщо я вас обох звільню, то мене цілий факультет на руках носити буде!

■ Студент:

– Професор, якого розміру повинна бути курсова робота?

Професор:

– Як жіноча сукня: досить довга, щоб закривала предмет і, водночас, досить коротка, щоб привернути увагу...

■ Студент з «крутих» складає іспит, вкладає в зошит п'ятсот доларів і пише: «по 100 баксів за бал» Після іспиту відкриває зошит і бачить триста доларів і напис «задача».

■ Міліціонер зупиняє студента-правника і вимагає показати документи:

– Та-А-Ак, не працюємо...

– Так, не працюємо.

– Та-А-Ак, грошки державні прожираємо...

– Так, прожираємо.

– Та-А-Ак, студенти ми, значить...

– Ні, вибачте, студент тільки я.

ЯК ЕФЕКТИВНО ВИКЛАДАТИ: 7 ЗАУВАГ

В'ячеслав БІГУН

к. ю. н., магістр права (США),
доцент ФПвН НАУКМА, КУП НАН України

1. Визначіть мету та завдання викладання курсу

Визначаючи їх, пересвідчіться, що вони відповідають стандартам: системи професійної підготовки, юридичної освіти чи певної дисципліни загалом чи тим, які діють у вашому ЮНЗ й можуть зокрема стосуватися навчально-методичних праць. Крім того, узгодьте їх з вашою філософією викладання.

Узгоджуючи мету і завдання зі стандартами юридичної освіти (яких станом на 2007 р. в Україні не затверджено), можна взяти до уваги кращий досвід, для прикладу, Великобританії, де їх поділено на 3 категорії стосовно таких 7 аспектів:

■ предмета дисципліни: (1) знання, (2) застосування знань та за їх допомогою вирішення питань, (3) джерел та дослідницьких матеріалів;

■ загальних «конвертованих» інтелектуальних навичок: (4) аналіз, синтез, критичне мислення та судження, (5) самостійність та здатність засвоювати матеріал;

■ «ключових» навичок: (6) спілкування та письмо (вміння писати), (7) здатність до кількісного (з числами) мислення, обізнаність з інтелектуальними технологіями та уміння працювати в команді.

Пересвідчіться, що завдання курсу є (1) чітко визначеними, (2) доречними (тематичними), (3) такими, що їх можна виконати, у визначений (4) строк.

Щодо філософії викладання, то, наприклад, у випадку автора, вона полягає у сприянні в підготовці правника як творця добра і справедливості. В такому разі варто, аби курс орієнтував, яким чином за допомогою засвоєних у курсі знань і навичок правник може творити добро і справедливість.

2. Викладайте дисципліну як сферу юридичної діяльності, практики

Намагайтеся викладати курс як вступ до конкретної професійної діяльності, роботи за предметом курсу. Зокрема, як практичну сферу матеріального чи процесуального права, радше ніж теоретичного дискурсу.

Це міркування легко втілити, коли йдеться, скажімо, про кримінальне право чи процес. Складніше, коли йдеться, скажімо, про викладання курсу з прав людини. У цьому випадку, наприклад, студентам може бути запропоновано уявити себе юристами, котрі практикують у сфері прав людини. Відтак, курс – відповідні теми – можна викладати, зважаючи на обрані ролі, скажімо, правозахисника, адвоката, Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, експерта, судді, прокурора тощо.

Ще складніше реалізувати згадане міркування, коли йдеться про викладання таких курсів, як теорія чи філософія держави і права, історія держави і права тощо. Запропонуйте студентам уявити себе експертами, спеціалістами з названих сфер, що виконуватимуть певні завдання, наприклад, надаватимуть експертні висновки. Може йтися й про певні ролі, скажімо, філософ чи теоретик права – це потенційний суддя чи спів-

робітник аналітичних відділів, науковий консультант суддів.

3. Максимально орієнтуйтеся на студіюючого

Орієнтуйтеся на освітньо-кваліфікаційні інтереси, потреби, прагнення студентів. Звісно, викладачі мають власні навчальні й дослідницькі завдання. Й частіше курс – додатковий і так необхідний стимул їхнього професійного зростання як викладача. Проте важливо віддавати пріоритет інтересам студіюючих, адже саме їм ви викладаєте курс.

Гарний професор має піднятися над рівнем книжних знань

Аби краще зрозуміти інтереси та потреби студіюючих:

■ дізнайтеся про рівень їх обізнаності у предметі;

■ з'ясуйте стиль засвоєння (вивчення) студіюючого (використайте, наприклад, різні методики);

■ ідентифікуйте «бар'єри» для ефективного вивчення (наприклад, організаційні, «час-піки» студентської завантаженості, деструктивні елементи – студіюючих, які «бентежать» спокій інших тощо);

■ спостерігаючи за студентами, розмірковуючи з ними проте, як вони можуть краще пасувати в сфері предмета вашого курсу тощо.

4. Комбінуйте методики викладання

Будьте голістичними (цілісними, радше ніж однобічними), аби повніше передати та стимулювати засвоєння знань, навичок, сприяти засвоєнню атитюдів та позитивних цінностей. Зокрема:

■ викладайте право, як воно (1) закріплене «на папері» та (2) застосовується на практиці, (3) розвиватиметься в перспективі, зважаючи, наприклад, на тенденції, результати певних соціологічних досліджень;

■ поєднуйте «інституційний» та «право-зорієнтований» підходи (тобто висвітлюйте діяльність як інституцій, так і їхню діяльність щодо конкретних прав і обов'язків), не «затоптуйте» один підхід іншим;

■ поєднуйте пасивне й активне засвоєння (задавши прочитати матеріал на занятті, задайте його обговорення в «малій» групі);

■ будьте серйозними, але й забавними (діліться, розповідайте історії, до речі анекдоти, «кидайте» максимально нейтральні репліки, ставте контрольні запитання);

■ диверсифікуйте джерела навчання: (1) «люди», (2) «місця», (3) «письмові матеріали», (4) інші, як, наприклад, відео- та аудіозаписи, онлайн матеріали;

■ будьте творчими та інноваційними!

5. Диверсифікуйте методи викладання, узгоджуючи їх з очікуваними результатами

Відшукуйте адекватні предмету та стилям засвоєння (студентів) способи (методи) передання, народження знань, навичок, атитюдів, цінностей, які асоціюються з курсом. У процесі може виникнути безліч запитань, як, наприклад:

■ Як викладати масштабне за обсягами прецедентне право ЄСПЛ. В даному разі краще застосувати не (лише) «кейсовий» метод, але й викладання «методів інтерпретації» положень Конвенції.

■ Як викласти теоретичні теми практично? Запросіть («підключіть») практикуючого фахівця.

■ Як ви оцінюватиме результати навчання? Перевірте «конкретні» знання (дати, назви документів, типи скарг тощо) за допомогою тестів з кількома варіантами відповідей. Надайте можливість засвоїти навички аналізу через виконання завдань. Написання есе розвиватиме рефлексивні навички студента.

6. Запрошуйте гостей (організуйте колоквиуми)

Зробіть ваші заняття місцем діалогу, полілогу, цікавим навчальним форумом. Запросіть практикуючих фахівців як промовців. Це можуть бути практикуючі в сфері вашого предмета юристи.

Використовуйте «зрілий» момент, інформаційний привід (слідкуйте за новинами, аби запросити «нюс-мейкерів», надайте зайняттю «відчуття» причетності до реальності того, що відбувається).

7. Наголошуйте на рефлексивності, сприяйте розвитку навичок

Загалом в пам'яті зазвичай закарбовуються ідеї (концепції), форми мислення, практикою виробляються «конвертовані» навички. З огляду на це варто викладати (навчати) правові ноу-хау (з англ. знати як). Право, закон є сферами практичної діяльності, де знання перевіряються практикою й в процесі цього народжується методика (ноу-хау).

Навчання через виконання певних завдань – один із найбільш ефективних способів засвоєння. Відтак, наприклад, у курсі щодо прав людини надайте можливість студентам засвоїти, як підготувати скаргу до ЄСПЛ, як читати й аналізувати рішення, як їх тлумачити.

Крім того, варто заохочувати рефлексії студентів на тему власного досвіду засвоєння знань і навичок. Рефлексії є процесом і водночас результатом інтерналізації в даному випадку правничих знань і навичок. Доцільно також ставити перед студентами вимогу записувати їхні рефлексії на тему.

Із часом диплом може стати лише свідченням шансу чогось навчитися. Аби вам як викладачу не асоціюватися з цим образом, слід пам'ятати, що знання, особливо не витребувані практикою, найчастіше забуваються. Намагайтеся принаймні викладати так, аби у «випускників» вашого курсу лишилися розвинуті (чи не дуже) навички, які вони зможуть «конвертувати» в різних галузях права чи навіть не юридичній діяльності. Саме за це, з-поміж іншого, й цінуватимуть вас як гарного викладача.